

Верховний
Суд

Санкції і мораторій під час війни. Актуальна судова практика КГС ВС

Олег ВАСЬКОВСЬКИЙ,

секретар судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС

XI Міжнародні арбітражні читання пам'яті академіка І. Г. Побірченка, м. Київ, 11 жовтня 2024 року

Нормативне підґрунття

- Закон України від 14.08.2014 № 1644-VII «Про санкції» – *запровадження обмежувальних економічних та фінансових заходів*
- Закон України від 06.09.2012 № 5213-VI «Про деякі питання заборгованості підприємств оборонно-промислового комплексу - учасників Державного концерну «Укроборонпром» – *вирішення питань заборгованості*
- Постанова КМУ від 03.03.2022 № 187 «Про забезпечення захисту національних інтересів за майбутніми позовами держави Україна у зв'язку з військовою агресією російської федерації» – *мораторій на виконання грошових зобов'язань, кредитором яких є суб'єкт рф*

Мораторій від лат. moratorius – що уповільнює, відстрочує.

У законодавстві України мораторій розуміється як тимчасове відстрочення виконання зобов'язань або заборона вчинення певних дій, що вводяться уповноваженим органом державної влади в певній частині або на всій території країни, для певної категорії або для всього населення країни з підстав, що прямо передбачені законом та пов'язані з настанням надзвичайних обставин.

У процесуальному сенсі під мораторієм можна розуміти призупинення реалізації певного процесуального права або виконання певного обов'язку (наприклад, заборону на відкриття провадження у справі про банкрутство можна розглядати як введення мораторію на вчинення цієї процесуальної дії у справі про банкрутство).

Постановою КМУ від 03.03.2022 № 187

установлено мораторій (заборону) на:

- ❑ виконання, у тому числі в примусовому порядку, грошових та інших зобов'язань, кредиторами (стягувачами) за якими є рф або особи, пов'язані з державою-агресором, відповідно до визначеного переліку;
- ❑ відчуження, передачу в заставу, будь-які інші дії, які мають чи можуть мати наслідком відчуження нерухомого майна, цінних паперів, права участі в юридичній особі (акцій, паїв, часток у статутному капіталі або інших об'єктів цивільних прав, що засвідчують участь в юридичній особі), прав вимоги до боржника у справах про банкрутство (неплатоспроможність), транспортних засобів, повітряних та морських суден, суден внутрішнього плавання рф або особами, пов'язаними з державою-агресором, окрім передбачених винятків;
- ❑ відчуження, передачу в заставу, будь-які інші дії, які мають чи можуть мати наслідком відчуження нерухомого майна, цінних паперів, права участі в юридичній особі, прав вимоги до боржника у справах про банкрутство (неплатоспроможність), транспортних засобів, повітряних та морських суден, суден внутрішнього плавання на користь осіб, пов'язаних з державою-агресором, або рф, крім набуття ними права власності на такі об'єкти на підставі рішення суду або свідоцтва про право на спадщину.

Судова практика КГС ВС
щодо застосування постанови
КМУ № 187

Кейс «НВП Смілянський електромеханічний завод» (справа № 925/1248/21)

У межах справи про банкрутство АТ НВП «Смілянський електромеханічний завод» надійшла заява від ТОВ «Представництво «Смілянський електромеханічний завод» (м. Москва) з грошовими вимогами до боржника на суму 18 147 851,79 грн.

Суд I інстанції, з висновками якого погодився суд II інстанції, залишив заяву без розгляду. Суди виходили з того, що з урахуванням положень ст. 17 Конституції України, пп. 1 п. 1 постанови КМУ № 187 вимоги ТОВ «Представництво «НВП Смілянський електромеханічний завод» – юридичної особи, створеної та зареєстрованої відповідно до законодавства РФ, не можуть бути виконані та визнані з огляду на наявність мораторію (заборони) на їх виконання.

ВС постановою від 30.05.2023 судові рішення I та II інстанцій про залишення без розгляду заяви ТОВ «Представництво «Смілянський електромеханічний завод» (м. Москва) про визнання грошових вимог до боржника скасував і ухвалив нове рішення, яким відмовив у задоволенні заяви ТОВ «Представництво «Смілянський електромеханічний завод» (м. Москва).

КГС ВС зробив наступні висновки:

- дія мораторію **передбачає заборону** на вчинення конкретно визначеного переліку дій між учасниками правовідносин, встановлює певний правовий режим для цих правовідносин і впливає на перебіг грошових та інших зобов'язань. З моменту запровадження зазначеного мораторію суб'єктивне право осіб – кредиторів (стягувачів), перелік яких наведений у постанові КМУ № 187, зазнає обмежень у можливості реалізувати ними право вимоги до зобов'язаної сторони, у тому числі шляхом звернення за судовим захистом.
- установлений у пп. 1 п. 1 постанови КМУ № 187 мораторій (заборона) на виконання грошових та інших зобов'язань, кредиторами (стягувачами) за якими є юридичні особи, створені та зареєстровані відповідно до законодавства рф, у співвідношенні з положеннями КУзПБ щодо правил і наслідків звернення та визнання грошових вимог кредитора до боржника у справі про банкрутство **виключає можливість визнання за правилами КУзПБ грошових вимог тих кредиторів, які є особами, визначеними у постанові КМУ № 187**, зокрема юридичних осіб, створених та зареєстрованих відповідно до законодавства рф, до яких належить ТОВ.

Подібні правові висновки КГС ВС зробив у таких постановах:

- постанова КГС ВС від 28.09.2023 у справі № 904/3057/22 (один з учасників позивача є громадянином рф);
- постанова КГС ВС від 14.03.2024 у справі № 910/1418/23 (кінцевий беніфіціарний власник є громадянином рф);
- постанова КГС ВС від 17.08.2023 у справі № 910/19426/21 (виробником продукції за контрактом є фірма, зареєстрована в рф);
- постанова КГС ВС від 30.11.2023 у справі № 916/1947/22 (виключено зі складу учасників товариства особу, що має громадянство рф).

Застосування постанови НБУ від 24.02.2022 № 18 «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану»

(про заборону банкам здійснювати валютні операції, учасником яких є юридична або фізична особа, яка має місцезнаходження (zareєстрована / постійно проживає) в рф або рб)

Постанова КГС ВС від 10.10.2023 у справі № 910/11289/22

(предметом спору є примусове зобов'язання банку здійснити зарахування на рахунок коштів, що надійшли клієнтові від суб'єкта рф)

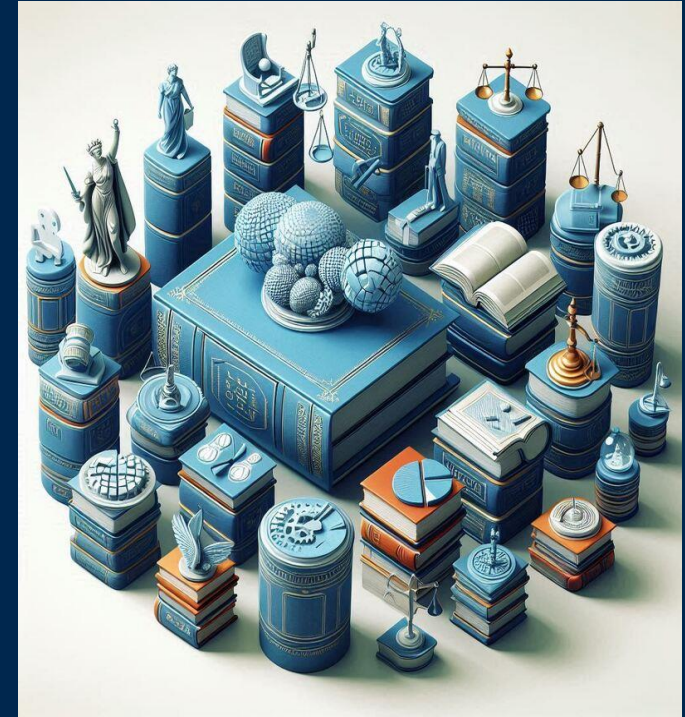
- постанова НБУ № 18 є нормативно-правовим актом, який визначає особливості здійснення операцій з валютними цінностями в період запровадження воєнного стану та встановлює обмеження, які банки та їхні клієнти мають дотримуватися під час проведення відповідних операцій;
- постанова НБУ № 18 забороняє банкам здійснювати будь-які валютні операції, учасником яких є юридична або фізична особа, яка має місцезнаходження (zareєстрована / постійно проживає) в рф або рб. Банк не має права здійснювати зарахування коштів, що надійшли від таких осіб на поточний рахунок клієнта в Україні як платіж за договором оренди вагонів;
- така заборона не є обмеженням прав клієнта в розумінні статті 1074 ЦК України, оскільки вона не стосується порядку розпорядження коштами, що були зараховані на рахунки.

Постанова КГС ВС від 07.08.2024 у справі № 914/2450/22 (914/3749/23)
(предметом спору у межах справи про банкрутство є стягнення з банку коштів)

- постанова КМУ № 187 не регулює правовідносин, які склались між сторонами, оскільки не стосується юридичних осіб, створених та зареєстрованих відповідно до законодавства України, бенефіціарними власниками яких є (були) резиденти рб;
- грошові кошти є активом боржника, який підлягає включенню в ліквідаційну масу та спрямовується на погашення вимог кредиторів, якими є виключно фізичні та юридичні особи - резиденти України;
- заявлена позивачем вимога, не стосується виконання зобов'язань, перед юридичними або фізичними особами, які мають місцезнаходження (зареєстрована/постійно проживає) в рф або в рб, та не стосується валютних операцій, на які пунктом 17 постанови правління НБУ № 18 запроваджено обмеження.

Деякі проблемні питання застосування постанови КМУ № 187

- Застосування мораторію щодо розрахунків за договорами, якщо контрагент / товар є пов'язаною з країною-агресором особою (можливість виконання зобов'язання / здійснення розрахунків / зарахування коштів на рахунок особи, яка є резидентом України)
- Доказування, що контрагент є пов'язаною з країною-агресором особою (самостійно учасниками розгляду справи під час подання відзивів, пояснень, заперечень / за ініціативою суду на підставі даних, наведених в ЄДРПОУ, або іншої інформації, наявної в матеріалах справи / питання посвідок)

Верховний
Суд

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!

